

Лексикографічні джерела

8. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник. / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007. – 1072 с.
9. Brockhaus Enzyklopädie, völlig neu bearbeitete Auflage (8. Band), Mannheim: F.A. Brockhaus, 1989. – 688 S.
10. Leichner's Fremdwörterbuch/ herausgegeben von Leichner Verlag, 1993. – 399 S.
11. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень [уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк]. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
12. СІС- 75 – Словник іншомовних слів / [за ред. О.С. Мельничука]. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1975. – 967 с.
13. Немецко-русский экономический словарь / И. С. Блях, Л. Т. Багма. – М. : Русский язык, 1981. – 664 с.

УДК 811.162.4'25(075.8)

*Кредатусова Ярміла
(Пряшів, Словаччина)*

КОНЦЕПЦІЯ ПІДРУЧНИКА «СПЕЦІАЛЬНИЙ ПЕРЕКЛАД НА ПРАКТИЦІ» (підручник з вправами для студентів-україністів)

Автор статті представляє чотири групи вправ, посередництвом яких студенти зі спеціальності перекладознавства здобувають навички і вміння, необхідні для правильного перекладу автентичних текстів спеціального спрямування з української мови на словацьку, і навпаки.

Ключові слова: українська мова, словацька мова, спеціальний переклад, тематична група, вид вправи.

Автор статьи представляет 4 группы упражнений, посредством которых студенты-переводчики приобретают навыки и умения, необходимые для правильного перевода с украинского языка на словацкий язык и наоборот. В упражнения введены задания, которые исходят из автентических текстов, содержащих специальную лексику.

Ключевые слова: украинский язык, словацкий язык, спецперевод, тематическая группа, вид упражнений.

The author of this thesis introduces 4 types of exercises which can help students-translators to gain necessary skills connected with proper translation of professionally oriented authentic texts from the Ukrainian language to the Slovak language and vice versa.

Key words: Ukrainian language, Slovak language, specialised translation, thematic group, type of exercise.

© Кредатусова Ярміла, 2011

Підручник «Спеціальний переклад на практиці (підручник з вправами для студентів-україністів)» [1] був укладений з передумовою навчити студентів перекладознавства перекладати тексти спеціального спрямування граматично правильно та міжкультурно зрозуміло.

Тому що студенти перекладознавства повинні здобути навички правильного перекладання автентичних текстів, вони повинні працювати з такими текстами протягом усієї їхньої професійної підготовки.

Таким чином, до нами укладеного підручника попали тексти автентичні з галузей, в яких, як правило, переклад на практиці здійснюється, а саме такі:

- бізнес і торгівля,
- послуги і туризм,
- промислове і сільськогосподарське виробництво,
- економіка,
- банкрутство,
- договори та угоди,
- страхування,
- соціальне забезпечення.

Підібрані тексти у нашому підручнику середнього рівня складності. Вони обрані з Інтернету та з рекламних матеріалів в обидвох мовах. Тексти актуальні і зміст кожного з них залежить від конкретного завдання. Якщо студент посередництвом тексту «всього лише» ознайомлюється з лексикою конкретної тематичної групи та різними видами текстів цієї групи, тексти бувають за обсягом довші (вони призначені для читання). Якщо студент посередництвом тексту має засвоїти словосполучення і терміни з конкретної тематичної групи і має подолати інтерференційні явища і, далі, має розвивати свою пам'ять, текст повинен бути коротший (на практиці досить часто обрані не цілісні тексти, а лише уривки текстів, адаптовані уривки або тільки речення).

Тексти були підібрані так, щоб містили найбільш вживану спеціальну лексику, яку студентам потрібно засвоїти під час навчання. Критерієм для відбору тексту була також необхідність засвоїти дуже конкретні вирази.

Наприклад:

➤ *Прочитайте наступний текст. Зверніть увагу на вирази, наведені жирним шрифтом.*

SPA – це комплекс оздоровчих процедур з використанням мінеральної, морської і прісної води і різних гідромасажних систем. **SPA-процедури** спрямовані на оздоровлення і релаксацію всього організму в цілому. Впливаючи через шкірний покрив, **SPA-компоненти** активізують процеси обміну речовин, поліпшують кровообіг, виводять токсини з організму і поліпшують загальне самопочуття...

Система заснована на цілющих властивостях водних процедур: розслаблююча і стимулююча **гідротерапія**, **гідромасаж**, **спеціальні ванни**, **ароматична пара** і **таласотерапія**, що базується на використанні засобів з **морських водоростей**, **мінералів** і **морської води**, **бальнеотерапія** (лікування грізлями і мінеральними водами). До так званих «сухих» процедур належать різні види та способи **масажу**: **розслаблюючий**, **класичний**, **вакуумний**, **полярний** (на основі **аюрведи**), **лімфодренаж**, **солярій**, **мікрострумова терапія**.

В кінці теми до підручника попали і тексти, які включали знання з тематичного цілого. Також у цьому підручнику мають студенти можливість працювати з паралельними текстами. Наприклад:

➤ **Перекладіть:**

Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОЦВ) — це вид страхування, який спрямований на забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та майну потерпілих при експлуатації транспортних засобів на території України ...

Povinné zmluvné poistenie (PZP). Povinné zmluvné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla (PZP) je poistenie uložené zákonom, ktoré kryje vašu zodpovednosť za škody spôsobené tretím osobám prevádzkou motorového vozidla. Poistenie PZP kryje škody, ktoré spôsobí vodič vozidla na živote, zdraví a majetku iných osôb.

Також у підручник поміщені тексти, які запропонував перекладач в Інтернеті. Такі тексти служать для зіставлення (порівняння) перекладу, вчиненого особою перекладача і перекладу, здійсненого посередництвом технічного приладу, тобто комп'ютерної програми в Інтернеті.

Деякі тексти служать для інтуїтивного засвоєння певних виразів. Йдеться про такі вправи, як-от: *Читайте повний текст і перекладіть словосполучення, наведені жирним шрифтом. Оці словосполучення запам'ятайте і спробуйте знайти до них відповідники на словацькій мові.*

Переклад спеціального тексту вважається точним перекладом, а художній переклад більш вільним перекладом. У представленому підручнику вправи розроблені з урахуванням цього факту, тому студент готовий перекладати спеціальні тексти з максимально можливою точністю.

Вправи, які були включені у підручник, можна розподілити на 4 основні групи.

Група А. Посередництвом таких вправ студенти засвоюють словосполучення і терміни конкретної тематичної групи, а це як у вихідній, та і в цільовій мовах.

Група Б. Вправи спрямовані на подолання інтерференційних явищ між словацькою і українською мовами.

Група В. Студенти засвоюють перекладні еквіваленти - терміни і поняття мови перекладу.

Група Г. Вправи призначені для запам'ятовування і розвитку пам'яті/ Для ілюстрації наводимо приклади конкретних видів вправ для кожної із згаданих груп окремо.

До **групи А** належать вправи з такими інструкціями:

- Доповніть відповідне слово - термін - до тексту.
- Подивіться різні тлумачення наведених слів, словосполучень.
- Зверніть увагу на використання слова X українською мовою.
- Ознайомтеся з виразами, які позначають зміст XXXX.
- Запам'ятайте вирази X, Y, Z ...

Приклади:

➤ **Доповніть замість крапок відповідний вираз (керувати, управляти, керуватися):**

Ефективно всією системою банків, можна буде, якщо банки стануть меншими, простішими і менш прибутковими, вважає кандидат юридичних наук Кирило Молодик. Експерт переконаний, що банки повинні істотно прояснити і спростити свої організаційні структури.

➤ **Подивіться різні тлумачення наведених виразів:**

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, ...

Установа – орган державної влади, місцевого самоврядування, організації, підприємства, тощо що виконує певні функції...

Велика фірма – ділове підприємство, яке або виробляє істотний відсоток загально-го обсягу продукції галузі, або...

➤ **Зверніть увагу на можливості вживання українських відповідників для словацького виразу *odhadnúť*:**

<i>odhadnúť</i> výšku, vzdialenosť	приблизно визначити
<i>odhadnúť</i> náklady	приблизно підрахувати
<i>odhadnúť</i> hodnotu pozemku	оцінити, скласти ціну чому, отаксувати

До групи Б належать отакі види вправ:

- розрізняйте перекладні відповідники слів X, Y, Z,
- порівняйте і запам'ятайте розбіжності у використанні українських еквівалентів,
- ознайомтеся з контекстуальними відтінками синонімів,
- зверніть увагу на можливості вживання українських відповідників для словацького виразу,

- зверніть увагу на використання схожих за звучанням слів X, XX, XXX,
- запам'ятайте відмінності у вживанні виразів, які звучать подібно,
- зверніть увагу на українські вирази для позначення словацьких слів X, Y, Z.

Приклади:

➤ **Порівняйте і запам'ятайте відмінності вживання українських еквівалентів економічний, господарський:**

<i>hospodárska politika</i>	економічна політика
<i>hospodársky vývoj</i>	економічний розвиток
<i>ekonomická kategória</i>	економічна категорія
<i>ekonomické zákony</i>	економічні/господарські закони
<i>hospodárske, ekonomické vzťahy</i>	економічні/господарські відносини
<i>hospodárne zaobchádzanie s financiami</i>	економічні обробки фінансів

...

➤ **Ознайомтеся з українськими відповідниками словацького поняття і запам'ятайте його контекстуальні можливості вживання:**

<i>zariadenie vodovodné</i>	споруда
<i>zariadenie kanalizačné</i>	каналізація/ споруди каналізації
<i>zariadenie montážne, bezpečnostné</i>	пристрій
<i>zariadenie klimatizačné</i>	установка

zariadenie elektrické

електрообладнання/

електроустаткування

zariadenie laboratórne

обладнання, устаткування

zariadenie hygienické

санітарний вузол, санвузол

➤ **Ознайомтеся з контекстуальними відмінками значень наведених синонімів:**

Включити (в список, в ціну)

zahrnúť (do zoznamu, do ceny)

Внести (в список, оплату/платіж, зміни)

zaniest', previesť (vniešť do

zoznamu, zaplatiť, previesť zmeny)

Ввести (дані в комп'ютер, новий закон,
в чинність)

zaviesť, uviesť (údaje do počítača,
zaviesť nový zákon, uviesť do
platnosti)

➤ **Зверніть увагу на відмінні можливості контекстуального вживання дієслів,
які звучать майже однаково. Поставте замість крапок відповідне дієслово:**

Побувати: п. в різних місцях (буť, navštíviť niečo)

Перебувати: 1. п. в готелі, у місці (zdržovať sa, prebývať niekde)

2. п. в неспокої (zotrvať, žiť v obavách)

Якщо ви хоч раз в Корці, то запам'ятаєте його назавжди. Тут і справді є на що подивитись: руїни Корецького замку, звідки відкриваються захоплюючі краєвиди. Перлиною Корця є Свято-Троїцький жіночий монастир. Велична і прекрасна перлина древньої архітектури. На території монастиря похована Анна Оленіна (у заміжжі Андрі), кохана видатного російського поета Олександра Сергійовича Пушкіна.

Всесвітова організація здоровоохорони рекомендує жителям Європи по можливості ... у приміщеннях у зв'язку з хмарами попелу, які виникли внаслідок виверження вулкана в Ісландії.

Відповідно до вимог Угоди про правила місцевого прикордонного руху Угорщина з початку 2010 року запровадила систему електронного підрахунку термінів іноземців на її території. Українці можуть в Угорській Республіці не більше 90 днів упродовж шести місяців.

➤ **Запам'ятайте розбіжності у значенні слів, які звучать дуже подібно:**

vyber (peňazi)

зняття

vyberať daní a poplatkov

збирач податків і зборів

vyberať

стягувати/справляти

...

Ця категорія включає і отакі вправи, які спрямовані на явища паронімії й омонімії в міжкультурному і міжмовному спілкуванні. Вправи в цій категорії також спрямовані на засвоєння різних відповідників для того самого поняття у різних контекстах, як у словацькій, так і в українській мові.

Група В складалася з вправ з інструкцією:

- перевірте свої знання з перекладу наступних слів: ...,

- ознайомтеся з українськими відповідниками словацьких виразів і запам'ятайте їхнє контекстуальне вживання,

- зверніть увагу на контекстуальні вживання синонімів X, Y, Z,
- перевірте свої знання засвоєних слів і перекладіть наступний текст українською мовою/словацькою мовою,
- запам'ятайте перекладні еквіваленти,
- перекладіть підкреслені слова словацькою мовою на українську мову, потім спробуйте перекласти весь текст,
- ознайомтеся з семантичними відмінностями словесних виразів з тією самою словотвірною основою,
- запам'ятайте, як зміст XXXX відображується в українській мові.

Приклади:

➤ **Нагадайте собі, як відображаються дані про час в українській мові. Потім перекладіть словацькі вирази українською мовою:**

1. januára je sviatok Nový rok. – Першого січня – свято Нового року.

Dnes je 1. januára. – Сьогодні перше січня.

trvajúci najviac/najmenej 2 hodiny – тривалість не більше/не менше 2 годин

päťdňový pracovný týždeň – п'ятиденний робочий тиждень

sviatok alebo deň pracovného pokoja – святковий або неробочий день

Працівникам надається перерва для відпочинку і харчування тривалістю (**nie viac ako dve hodiny**). Перерва не включається в робочий час. Перерва для відпочинку і харчування повинна надаватись, як правило, через чотири години після початку роботи.

(**Pri päťdňovom pracovnom týždni**) працівникам надаються два вихідних дні на тиждень, а при шестиденному робочому тижні – (*jeden voľný deň*).

У випадку, коли (**sviatok alebo deň pracovného pokoja**) збігається з вихідним днем, вихідний день переноситься на наступний після святкового або неробочого.

➤ **а) Ознайомтеся з наступними антонімічними словосполученнями. Подумайте над їхніми словацькими відповідниками:**

індивідуальний тур // груповий тур

прописатися в готель // виписатися з готелю

старовинний будинок // сучасний будинок

...

б) Перекладіть на українську мову. Використайте вирази з попереднього завдання:

Nebol to skupinový, ale individuálny zájazd. Bývali v hoteli na okraji mesta neďaleko vlakové stanice. Predtým, ako sa vypísali z hotela, prezreli si starobylé budovy a vystúpili na mestskú vežu. ...

➤ **а) Запам'ятайте завдання, які містять слова з тотожною словотвірною основою:**

в'їзд у Словаччину

виїзд з території

виїзд за кордон

через тиждень до виїзду

їзда на такс

vstup na územie Slovenska

výjazd z územia

odjazd za hranice

týždeň pred odjazdom

íjazda taxíkom

30 хвилин їзди від ...
поїздака...
переїзд у готель
проїзд на таксі
час проїзду/поїздки на таксі

30 minút jazdy od/z
zahraničná cesta/zájazd
doprava do hotela
jazda taxíkom
doba jazdy taxíkom

б) Перекладіть на українську мову наступні речення:

Ukrajinci majú povolený vstup na územie Slovenska iba s platnými vízami.

Porušenie podmienok vjazdu a výjazdu podlieha rôznym druhom osobnej zodpovednosti.

Doba jazdy taxíkom cez hranicu trvá v priemere 30 minút.

...

➤ а) Запам'ятайте, як відображається спосіб в українській і словацькій мовах:

Порівняйте:

згідно з ким/чим

v súlade s niekým/niečím

відповідно до чого

v súlade s niečím

в залежності від чого

v závislosti od niečoho, podľa niečoho

б) Перекладіть на словацьку мову речення:

Відповідно до вимог ст. 48 Цивільного кодексу України недійсною є угода, що не відповідає вимогам закону. Одночасно ст. 49 Цивільного кодексу України ...

В залежності від характеру виявлених відхилень у користуванні послугами оператор може застосовувати такі заходи, як попередження абонента з допомогою автоматизованої інформаційної системи; продзвонка абонента; виставлення термінового рахунку.

Сторона вважається не винуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів для належного виконання зобов'язання.

Група Г містить практично всі вправи, які служать для засвоєння понять (виразів).

До підручника були включені словацько-український та українсько-словацький словники тих понять (термінів, словосполучень), які студенти засвоюють протягом семінарних занять із спеціального перекладу.

Висновки.

Вправи в підручнику, які ми представили, вимагають від студентів працювати продуктивно. Аналітична робота, під якою треба розуміти працю з вихідним текстом і лінгвістичний аналіз такого тексту, у нашому підручнику не знаходиться, тому що підручник призначений для студентів магістерського ступеня навчання, а рецептивна робота, тобто сприймання тексту, проводиться на бакалаврському ступені навчання.

Джерелом інспірації для створення такого підручника були праці наших чеських колег: *Odborný překlad v praxi (na rusko-českém materiále)* авторів Марії Чірікової та Лібуші Урієвої (Плзень 2005) [2] а *Odborný překlad v praxi. Cvičné texty pro rusisty* авторів Марії Чірікової і Власти Клаусової (Плзень 2006) [3].

Як показав наш досвід, студенти досягали найкращих результатів у своїх заключних перевірних роботах в кінці курсу. Вони перекладали короткі текстові сегменти з тих

тематичних груп, лексику яких проходили під час курсу з спеціального перекладу. Студенти створювали без допомоги словників зрозумілі і спроможні до подальшого ужитку тексти, і все це зробили в точно зазначеному часовому проміжку. Без попередньої підготовки студенти не змогли б перекласти отакі тексти відносно швидко і надійно.

З іншого боку, цей метод наголошує на короткочасній пам'яті. Щоб утримати оці знання в довготривалій пам'яті, студентам потрібен постійний і регулярний контакт з отакими текстами. Пам'ять повинна бути тренована у конкретних тематичних групах ще деякий час після закінчення курсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kredátusová, J.: *Odborný překlad v praxi. Učebnica s cvičeniami pre ukrajinistov*. Vysokoškolská učebnica 41 (AFPh UP 307/389). Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2011.

2. Csiriková, M. – Urieová, L.: *Odborný překlad v praxi*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005.

3. Csiriková, M. – Klausová, V.: *Odborný překlad v praxi. Cvičné texty pro rusisty*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006.

This contribution/publication is the result of the project implementation: *Retrofitting and Extension of the Center of Excellence for Linguaculturology, Translation and Interpreting* supported by the Research & Development Operational Programme funded by the ERDF.

УДК 81'255.4-051(477)В.Коптілов : 82(4)

Одрехівська І.М.
(Львів, Україна)

ФОЛЬКЛОРНІ НАЧАЛА МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В.В. КОПТІЛОВА-ПЕРЕКЛАДАЧА (на матеріалі українських перекладів поезії романтиків)

Статтю присвячено розгляду характерних особливостей мовної особистості В.В. Коптілова-перекладача на основі його українських перекладів поезії В. Блейка, Г. Гейне, В. Гюго, Ю. Словацького. Аналіз проводиться у межах теорії про трирівневу структуру мовної особистості Ю. Караулова та концепції мовної особистості перекладача, яку обгрунтувала О. Шевченко.

Ключові слова: мовна особистість, В.В. Коптілов, перекладознавство, віршовий переклад, індивідуальність перекладача, перекладацька стратегія.

Статья посвящена рассмотрению характерных особенностей языковой личности В.В. Коптилова-переводчика на основе его украинских переводов поэзии В. Блейка, Г. Гейне, В. Гюго и Ю. Словацкого. Анализ проводится в рамках теории о трёхуровневой

© Одрехівська І.М., 2011